

PAPER DETAILS

TITLE: Mahkeme Karari Aranmaksizin Adin Degistirilmesi ve Düzeltilmesine Dair Bazi Meseleler

AUTHORS: Reyhan TUHAN BOZ

PAGES: 437-454

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2741258>

Mahkeme Kararı Aranmaksızın Adın Değiştirilmesi ve Düzeltilmesine Dair Bazı Meseleler^(*)

Some Issues Concerning Name Change and Correction Without a Court Decision

Dr. Öğr. Üyesi Reyhan TUHAN BOZ^(**)

Öz

Öz ad ve soyadından oluşan ad, kişinin toplum içerisinde diğer kimselerden ayırt edilmesini sağlayan, özel bir korumaya sahip kişilik değeridir. Kural olarak adın değişmezliği esastır. Ancak bu kural, mutlak olmayıp mahkeme kararıyla adın değiştirilmesi veya düzeltilmesi talep edilebilir. Kanun koyucu, Nüfus Hizmetleri Kanunu'na eklenen geçici hükümler ile bazı koşullar altında mahkeme kararına gerek bulunmaksızın yani salt idarî yolla ad değişikliğine olanak tanımıştır. Adın mahkeme kararı aranmaksızın idarî yolla değiştirilmesi ve düzeltilmesi, bir taraftan yargı yükünü hafifletebilecek ve ada ilişkin mağduriyetleri hızlı biçimde çözüme kavuşturabilecekse de diğer taraftan bu yöntem düzenleniş ve uygulama yönüyle medenî hukuk açısından tartışılmaya açık meseleler barındırmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Öz ad, Soyadı, Ad Değiştirme, Ad Düzeltme, Nüfus Hizmetleri Kanunu.

Abstract

The name, which is composed of the forename and the surname, is a personality value that helps a person to stand out in society and is moreover exclusively protected by law. In a principle, the name is immutable. However, this principle is not absolute, and the court can be requested to change or correct the name. The legislature amended the Code of Civil Registry Services to include some temporary provisions that, in some situations, let name changes to be made only administ-

(*) Araştırma Makalesi / Makale Geliş Tarihi: 31.10.2022 - Makale Kabul Tarihi: 02.12.2022
DOI: 10.56701/shd.1197120

(**) Trabzon Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medenî Hukuk Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi, Trabzon - Türkiye
E-posta: reyhantuhanboz@trabzon.edu.tr
Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-6324-5860>

ratively without a court order. Even while using this method can reduce the strain on the court system and speed up the resolution of name-related complaints, it has points with regulation and application that are debatable under civil law.

Keywords

Forename, Surname, Name Change, Name Correction, Code of Civil Registry Services.

GİRİŞ

Ad, kişiyi diğerlerinden ayırmaya yarayan, TMK¹ m. 26 çerçevesinde özel bir korumaya sahip bir araç olup kimsenin adsız olması düşünülemez². Addan maksat kişinin öz adı ve soyadıdır³. Ad, kişinin manevî varlıklarına dâhildir⁴. Kişilerin birbirlerinden ayırt edilmelerini sağlamak ve sosyal düzeni sağlamak için ad kullanımı, zorunlu hâle getirilmiştir⁵. Aynı amaçla adın değişmezliği prensibi benimsenmiştir⁶. Ancak kişi, çeşitli sebeplerle⁷, mevcut adıyla tanınmak istemeyebilir. Bu durumda kişinin başvurabileceği iki çare söz konusudur: nam-ı müstear kullanmak ya da adını değiştirmek.

Nam-ı müstear ya da mahlâs, kişinin gerçek adı dışında kendine taktığı isimdir⁸. Doktrinde nam-ı müstearın da adın korunmasının kapsamında olduğu ka-

¹ TÜRK MEDENİ KANUNU, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22/11/2001, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi ve Sayısı: 8/12/2001 - 24607.

² Rona Serozan, *Medeni Hukuk: Genel Bölüm/Kişiler Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018), 480, 483; Mustafa Dural - Tufan Öğüz, *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022), 169; Zafer Zeytin - Ömer Ergün, *Türk Medeni Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 97; Jale Akipek vd., *Kişiler Hukuku* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2018), 433; İhsan Erdoğan - A. Dilşad Keskin, *Türk Medeni Hukuku (Başlangıç Hükümleri - Kişiler Hukuku)* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2020), 309; Hayrunnisa Özdemir, "Türk ve İsviçre Medeni Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57/3 (2008), 563; Andrea Büchler, "Art. 29," *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch OFK - Orell Füssli Kommentar*, ed. Jolanta Kren Kostkiewicz et al., (Zürich: Orell Füssli Verlag AG, 2021), N. 1.

³ Hans Michael Riemer, *Personenrecht Des ZGB* (Bern: Stämpfli Verlag AG, 2002), 108; Bilge Öztan, *Kişiler Hukuku: Gerçek Kişiler* (Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları, 2021), 400.

⁴ Jale Akipek - Turgut Akıntürk, *Türk Medenî Hukuku: Birinci Cilt - İkinci Cüz Şahsın Hukuku* (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1996), 106; M. Kemal Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016), 110.

⁵ Riemer, *Personenrecht Des ZGB*, 111; Dural - Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 171; Özdemir, "Ad Üzerindeki Hak ve Korunması," 565; Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 110ff; Akipek vd., *Kişiler Hukuku*, 429.

⁶ Dural - Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 171; Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 122; Burak Özen, "Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması," *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 16/3-4 (2010), 172.

⁷ Ad değişikliği gerçekleştirilen kimselerin saikleri üzerinde detaylı inceleme için bkz. Vedat Çoban vd., "İnsanların Ad-Soyad Değiştirme ve Düzeltme Gerekçelerinin Analizi," *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31/1 (2021), 411-415.

⁸ Dural - Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 170; Özdemir, "Ad Üzerindeki Hak ve Korunması," 576; Erdoğan - Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 313ff.; Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 111; Öztan, *Kişiler Hukuku*, 403; Hüseyin Hatemi, *Kişiler Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 59.

bul edilmektedir⁹. Ancak nam-ı müstear, resmî bir ad olmadığından kişi bilhassa resmî muamelelerde halâ kendi öz adı ve soyadını kullanmak zorunda kalacaktır¹⁰. Nitekim NHK¹¹ m. 10/I hükmünde kurumlarda kişiyle ilgili olarak yapılan işlemlerde nüfus kayıtlarının esas alınacağı hüküm altına alınmıştır.

Ad, kural olarak değiştirilemez¹². Ancak bu kuralın istisnası bulunmakla birlikte değişiklik sıkı kanunî şartlara bağlanmıştır. TMK m. 27/I gereğince bu şartlar, ad değişikliği için bir haklı sebebin mevcudiyeti ve ad değişikliği talebiyle açılmış bir dava¹³ neticesinde verilecek mahkeme kararıdır. TMK m. 39 çerçevesinde de yazım hatası bulunan adın düzeltilmesi yine mahkeme kararıyla mümkün kılınmıştır¹⁴. Esasen nüfus kütüklerinde yer alan kayıtların geneli bakımından kural, mahkeme kararı aranmaksızın idarî yolla değişiklik yapılamamasıdır. Bu husus, NHK m. 35/I hükmünün ilk cümlesinde “*Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhler konulamaz.*” ifadeleriyle belirtilmiştir. Böylece mahkeme kararlarına dayanarak yapılacak değişiklikler bakımından da bu kararların kesinleşmesi şartı getirilmiştir. Ancak mahkeme kararı aranmaksızın nüfus kütüklerinde birtakım düzeltme ve değişikliklerin yapılabildiği istisnalar bulunmaktadır. Örneğin, NHK m. 35/I-c.2’de, olayların aile kütüklerine tescili esnasında yapılan maddî hataların, nüfus müdürlüğünce dayanak belgesine uygun olarak düzeltileceği, NHK m. 35/II’de aile kütüklerindeki din bilgisine ilişkin kayıtların, kişinin yazılı beyanıyla sunacağı talebine uygun olarak tescil edileceği, değiştirileceği, boş bırakılacağı ya da silineceği, NHK m. 38/I’de aile kütüklerine tescil edilmesi gereken bilgilerden; dayanak belgesinde bulunduğu hâlde nüfus kütüklerine hatalı veya eksik olarak tescil edilen ya da hiç yazılmayan bilgiler veya mükerrer kayıtların, yani maddî hataların Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ya da

⁹ Riemer, *Personenrecht Des ZGB*, 108; Büchler, “ZGB Art. 29,” N. 3; Serozan, *Medeni Hukuk*, 483; Dural - Ögüz, *Kişiler Hukuku*, 170; Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 112; Akipek vd., *Kişiler Hukuku*, 433; Özdemir, “Ad Üzerindeki Hak ve Korunması,” 567; Öztan, *Kişiler Hukuku*, 403.

¹⁰ Andrea Büchler, “Art. 30,” *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch OFK - Orell Füssli Kommentar*, ed. Jolanta Kren Kostkiewicz et al., (Zürich: Orell Füssli Verlag AG, 2021), N. 1.

¹¹ NÜFUS HİZMETLERİ KANUNU, Kanun Numarası: 5490, Kabul Tarihi: 25/4/2006, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi ve Sayısı: 29/4/2006 - 26153.

¹² Riemer, *Personenrecht Des ZGB*, 111; Büchler, “ZGB Art. 30,” N. 2; Dural - Ögüz, *Kişiler Hukuku*, 182; Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 122; Akipek vd., *Kişiler Hukuku*, 429; Zeytin - Ergün, *Türk Medeni Hukuku*, 98; Öztan, *Kişiler Hukuku*, 429; Özen, “Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması,” 181; Özdemir, “Ad Üzerindeki Hak ve Korunması,” 576.

¹³ Ad değişikliği davasının, kişinin yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki asliye hukuk mahkemesinde açılması gerekir. Bkz. Mehmet Ayan - Nurşen Ayan, *Kişiler Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 149. Öztan, *Kişiler Hukuku*, 434.

¹⁴ Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 121; Erdoğan - Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 317. Bu davada, adın değiştirilmesi davasından (TMK m. 27/I) farklı olarak, kaydın düzeltilmesi için haklı sebebin varlığı aranmaz. Bkz. Öztan, *Kişiler Hukuku*, 430.

nüfus müdürlükleri tarafından düzeltileceği veya tamamlanacağı, NHK m. 39/I’de Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından, nüfus kayıtlarına göre vatandaşların hicrî veya Rumî tarihle yazılmış nüfus olaylarının tarihlerinin milâdî yıla çevirerek aile kütüklerine geçirileceği ve doğum tarihlerinin ay ve günü belli olmayanların da eksikliklerinin giderileceği, TMK m. 187/I’de evlenen kadının evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabileceği, NHK ek m. 3 hükmünde ise boşandığı eşinin soyadını kullanmasına izin verilen kadının evlenmeden önceki soyadını ya da eşinin soyadı ile birlikte önceki soyadını taşıyan kadının sadece eşinin soyadını, kullanmak istemine dair yazılı talepte bulunması hâlinde gerekli işlemlerin nüfus müdürlüğünce yapılacağı öngörülmüştür. Belirtilen örneklerden başka NHK, geçici maddeler yoluyla belirli bir süre içerisinde yapılan başvurular doğrultusunda nüfus kayıtlarında idare tarafından değişiklik ve düzeltme yapılabileceğini de düzenlenmiştir. Çalışmada söz konusu geçici düzenlemelerden öz adda veya soyadında mahkeme kararı aranmaksızın, salt idarî yolla değişiklik ve düzeltmeye müsaade edenler inceleme konusu yapılacaktır. Söz konusu düzenlemelerin esasına ilişkin meseleler incelendikten sonra bu hükümler çerçevesinde gerçekleştirilen işlemlerin yargısal denetimi ele alınacaktır.

I. İDAREYE ÖZ AD VE SOYADI DEĞİŞİKLİĞİ VE DÜZELTMESİ GERÇEKLEŞTİRME YETKİSİ TANIYAN DÜZENLEMELER

Mahkeme kararı aranmaksızın idarî yolla öz adda ve soyadında değişiklik ve düzeltmeye imkân tanınmasının çeşitli gerekçeleri bulunmaktadır. Doktrinde bu yöndeki düzenlemelerin, yargının iş yükünü hafifletmek ve yargılama maliyetlerini karşılayamama endişesiyle adını değiştiremeyen kimselere çözüm sunma bakımından olumlu olduğu ifade edilmektedir¹⁵. Nitekim, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nden yapılan açıklamada “*Yaklaşık 5 yıldır yürürlükte olan, mahkemelerin iş yükünü azaltıp vatandaşlarımıza kolaylık sağlayan uygulama ile bugüne kadar 298 bin 670 kişi soyadını değiştirmiş, 134 bin 818 kişi ise ismini düzeltmiştir.*” ifadelerine yer verilmiştir¹⁶.

A. NÜFUS HİZMETLERİ KANUNU GEÇİCİ MADDE 8 HÜKMÜ

Mahkeme kararı aranmaksızın öz adda ve soyadında değişiklik ve düzeltmeyi mümkün kılan geçici düzenlemelerden ilki NHK’ya 7039 sayılı Kanun¹⁷ m.

¹⁵ Ali Demirbaş, “Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda Yapılan Son Değişiklikler,” *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14/179-180 (2019), 1447.

¹⁶ Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, “Mahkeme Kararı Olmaksızın Ad ve Soyadı Değişikliği Uygulamasına İlişkin Kamuoyu Duyurusu” (Erişim Ekim 31, 2022).

¹⁷ NÜFUS HİZMETLERİ KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN, Numarası: 7039, Kabul Tarihi: 19/10/2017, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi ve Sayısı: 3/11/2017-30229.

26 ile eklenen geçici m. 8 hükmüdür. Bu hükme göre, kişinin iki yıl içerisinde yerleşim yerinin bulunduğu nüfus müdürlüğüne yazılı olarak başvurması kaydıyla; SK¹⁸ m. 3'e aykırı, yani rütbe ve memuriyet, aşiret ve yabancı ırk ve millet isimleri ile genel edebe uygun düşmeyen ya da iğrenç veya gülünç olan, soyadları ile yazım ve imlâ hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan öz adların ve soyadlarının 'mahkeme kararı aranmaksızın', il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebilmesi mümkün kılınmıştır. Ayrıca soyadı değiştirilen erkek ise kendisi ile birlikte varsa karısının ve müracaat tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadlarının değişeceği, eğer soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocukları varsa onların da soyadlarının değişikliğe uğrayacağı hüküm altına alınmıştır.

Söz konusu düzenlemeye göre öz ad ve soyadı değişikliği ve düzeltilmesinin gerçekleştirilebilmesi için ilk koşul, kişinin yazılı başvurusudur. Bu başvuru NHK geçici m. 8 hükmünün yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl içerisinde gerçekleştirilmelidir. 7039 sayılı Kanun m. 37, Kanun'un yayımı tarihinde yürürlüğe girdiğini öngörmüştür. Bu nedenle NHK geçici madde 8'de yer alan talepte bulunmak için getirilen iki yıllık süre, 19/10/2017 tarihinde başlamış ve 19/10/2019 tarihinde de dolmuştur.

B. NÜFUS HİZMETLERİ KANUNU GEÇİCİ MADDE 11 HÜKMÜ

Nüfus Hizmetleri Kanunu geçici m. 8 hükmünün öngördüğü sürenin dolmasının ardından yeni bir geçici düzenleme ihdas edilerek idareye ilgililerin talebi üzerine öz ad ve soyadlarında değişiklik ve düzeltme yapma yetkisi tanınmıştır. NHK'ya 7196 sayılı Kanun¹⁹ m. 61 ile eklenen geçici m. 11'e göre kişinin üç yıl içerisinde yerleşim yerinin bulunduğu nüfus müdürlüğüne yazılı olarak başvurması kaydıyla; SK m. 3'e aykırı soyadları ile yazım ve imlâ hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan, genel ahlaka uygun olmayan, toplum tarafından gülünç karşılandığı değerlendirilen öz ad ve soyadlarının, 'mahkeme kararı aranmaksızın', il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebileceği öngörülmüştür. Ayrıca soyadı değiştirilen erkek ise kendisi ile birlikte varsa karısının ve müracaat tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadlarının, eğer soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocukları varsa onların da soyadlarının değişeceği düzenlenmiştir.

¹⁸ SOYADI KANUNU, Kanun Numarası: 2525, Kabul Tarihi: 21/6/1934, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi ve Sayısı: 2/7/1934-2741.

¹⁹ BAZI KANUNLARDA VE 375 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMEDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN, Kanun Numarası: 7196, Kabul Tarihi: 6/12/2019, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi ve Sayısı: 24/12/2019-30988.

7196 sayılı Kanun, 96. maddesi gereğince yayımı tarihinde yürürlüğe girmiş olup bu kapsamda talepte bulunmak için getirilen üç yıllık süre 24/12/2019 tarihinde başlayacak ve 24/12/2022’de son bulacaktır. Diğer taraftan, NHK geçici m. 11, bu sürenin bir katına kadar uzatılması bakımından Cumhurbaşkanı’nı yetkili kılmıştır.

II. DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Nüfus Hizmetleri Kanunu geçici m. 8 ve geçici m. 11 hükümleri, ad değişikliği noktasında kolaylık sağlamaktadır. Ancak gerek söz konusu düzenlemelerin içeriği ve bunlara dair ikincil mevzuat gerekse bunların uygulanması bakımından medenî hukuk kuralları çerçevesinde ele alınması gereken meseleler bulunmaktadır.

A. DEĞİŞİKLİK VE DÜZELTME SEBEPLERİ

Nüfus Hizmetleri Kanunu geçici m. 8’de yer alan düzenlemeye göre kişinin öz adını düzeltme ve değiştirebilme talebi ancak yazım ve imlâ hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunması hâlinde dinlenebilecektir. Bu noktada gülünç, iğrenç veya kişiyi toplum nezdinde zorda bırakacak öz adlara ilişkin idareye bir yetki tanınmamıştır. Soyadı değişikliği talepleri bakımından SK m. 3’e yapılan yollama sayesinde kişiler bu tarz soyadlarından idarî yolla hızlı biçimde kurtulabilmekteyken, kişinin sadece şahsına ait olan öz adı bakımından bu imkânın getirilmemiş olması bir eksikliktir. Söz konusu eksiklik, NHK geçici m. 11 hükmündeki düzenlemede giderilmiştir.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün 08.01.2020 ve 3331 evrak sayılı genelgesinde (2020/2 no.lu Genelge) de belirtildiği üzere “*Kişilerin mevcut isimlerine ikinci/üçüncü isim eklenmesine veya mevcut iki/üç isminden birinin/ikisinin çıkarılmasına, evli kadının evlilik hanesinde sadece bekarlık soyadını kullanmasına, velayeti elinde bulunduran annenin çocuğuna bekarlık soyadını vermesine, medeni hali “dul” olarak koca hanesinde kayıtlı bulunan kadının bu hanede kendisinin ve ergin olmayan çocuklarının soyadını değiştirmesine ve Türk vatandaşlığını kazanan kişilerin ad/soyadının değişikliğine yönelik talepleri bu Kanunun kapsamı dışındadır.*”

B. DEĞİŞİKLİK VE DÜZELTME SAYISI

Nüfus Hizmetleri Kanunu geçici m. 8 ve geçici m. 11’de ad değişikliği veya düzeltilmesinin ‘bir defaya mahsus’ olduğu belirtilmiştir. Kanunda NHK geçici m. 8 çerçevesinde adı düzeltilmiş veya değiştirilmiş bir kimsenin NHK geçici m. 11 çerçevesinde yeniden başvuruda bulunması ihtimâline dair açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Burada kanunkoyucunun, NHK geçici m. 8 hükmünde öngörülen sürenin dolması üzerine bu süreyi uzatan bir kanun değişikliği yapabilecekken kapsam bakımından NHK geçici m. 8 hükmünden farklılıklar içeren NHK geçici m. 11 hükmünü ihdas etmiş olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Dolayısıyla NHK geçici m. 8 hükmü kapsamında idarî yolla adı düzeltilmiş veya değiştirilmiş kimsenin şartlar oluşmuşsa NHK geçici m. 11 hükmü çerçevesinde yeniden başvuruda bulunabileceği kanaatindeyiz. Ancak NHK geçici m. 8 veya NHK geçici m. 11 çerçevesinde öz adı ya da soyadı değişmiş veya düzeltilmiş bulunan kimse, düzeltilen ya da değişen öz adı veya soyadı için aynı madde kapsamında yeniden başvuruda bulunamaz.

Bu noktada ele alınması gereken bir diğer ihtimâl, ilk başvurusunda adının tamamı değil yalnızca öz adı ya da soyadı düzeltilmiş veya değiştirilmiş bulunan kimsenin daha sonra adının geri kalan unsurlarından biri hakkında daha NHK'nın aynı maddesi çerçevesinde değişiklik veya düzeltme talebinde bulunmasıdır. Kanaatimizce kanunkoyucunun "*ad ve soyadları, mahkeme kararı aranmaksızın, il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebilir.*" ifadesiyle ortaya koyduğu irade, her bir öz ad veya soyadı için birer değişiklik değil kişinin adının bu yolla ancak bir defa değiştirilebilir olması yönündedir.

Adın mahkeme kararı ile değiştirilmesiyle idarî yolla değiştirilmesi ve düzeltilmesi arasında başvuru sayısı bakımından bir bağ bulunmamaktadır. Kişi, daha önce mahkeme kararıyla ad değiştirmiş dahi olsa şartları varsa NHK geçici m. 8 veya NHK geçici m. 11 hükmünden yararlanabilir. Benzer şekilde, bu hükümler çerçevesinde adı düzeltilmiş veya değiştirilmiş bir kimse, haklı sebebin varlığı hâlinde mahkemeden adının değiştirilmesini isteyebilir.

C. BAŞVURULARIN DİJİTAL ORTAMDA SMS DOĞRULAMASI İLE ALINMASI

Kanunkoyucu gerek NHK geçici m. 8'de gerekse NHK geçici m. 11'de ad düzeltilmesi veya değişikliği başvurusunun yazılı şekilde yapılmasını öngörmüştür. Söz konusu başvuru gerçekleştirilirken sistemde başvuruyu imzalamak için üç yöntem sunulmaktadır: Elektronik imza, mobil imza ve SMS²⁰ ile doğrulama²¹.

Bahsi geçen yöntemlerden elektronik imza ve mobil imza, EİK²² m. 5/I hükmü çerçevesinde elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurur. Ancak SMS doğrulaması yani kişinin telefonuna SMS ile gönderilen şifrenin sisteme girilmesi yönteminin böyle bir niteliği bulunmamaktadır. Bu yöntem, bir ek güvenlik aracı olarak kullanılabilir ancak kanaatimizce kanunun yazılı şekle bağladığı ad düzeltme talebinin yapılması noktasında bir imza aracı değildir. Kaldı ki kişinin kullandığı GSM²³ hattı kendi adına kayıtlı dahi olmayabilir. NHK m. 12/I'de de

²⁰ Short Message Service (Kısa Mesaj Servisi).

²¹ Nüfus ve Vatandaşlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, "E-Devlet," İl / İlçe İdare Kurulu Kararı ile Ad veya Soyadı Düzeltilmesine İlişkin Başvuruların Alınması-Yeni Başvuru (Erişim Ekim 20, 2022).

²² ELEKTRONİK İMZA KANUNU, Kanun Numarası: 5070, Kabul Tarihi: 15/1/2004, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi ve Sayısı: 23/1/2004-25355.

²³ Global System for Mobile Communications (Mobil İletişim İçin Küresel Sistem).

“Nüfus kütüklerine düşülen kişisel durumla ilgili her kayıt ve açıklamanın bu Kanuna göre yetkili kılınmış görevlilerce, usûlüne ve örneğine uygun olarak düzenlenmiş belgelere dayandırılması zorunludur.” hükmü yer almaktadır. Bu itibarla, kişinin kendisinin ve ailesinin adını konu alan böyle önemli bir meselede, belge niteliğinde olmayan SMS doğrulamasıyla alınmış başvuruya dayanarak işlem yapılmasında hukuken isabet bulunmadığı kanaatindeyiz.

D. KANUNÎ TEMSİLCİNİN BAŞVURUDA BULUNMASI

Ad değişikliği talebi, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılmasıdır²⁴. Ancak doktrinde sınırlı ehliyetsizlerin bu yöndeki taleplerine kanunî temsilcilerinin katılmasının, sınırlı ehliyetsizlerin çıkarlarına daha uygun düşeceği savunulmaktadır²⁵. Bizim de katıldığımız görüşe göre ise kanunun öngördüğü sistem, sınırlı ehliyetsizin bu hakkı bizzat kullanmasını gerektirmektedir²⁶. Dolayısıyla ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılar, kanunî temsilcilerinin rızasına gerek olmaksızın ad değişikliği talebinde bulunabilirler²⁷.

1. Kısıtlılar Bakımından

2020/2 no.lu Genelge’de “Ad kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan ilgili kişilerin yazılı talebi olmadan resen ad ve/veya soyadı düzeltilmeyecektir.” ifadesi yer almaktaysa da aynı Genelge’de TMK m. 407/I gereğince hükümlülük dolayısıyla kısıtlanan kimselerin ad değişikliği veya düzeltilmesi talepleri kanunî temsilcilerinin yazılı iznine bağlanmıştır. Kanaatimizce, TMK m. 407/I’de yer alan kısıtlanma sebebi ayırt etme gücünün yokluğu anlamına gelmediğinden söz konusu uygulamada isabet bulunmamaktadır. TMK m. 407 çerçevesinde kısıtlanmış bulunan kimselerin ad değişikliği veya düzeltilmesi talep etmeleri kanunî temsilcilerinin iznine tâbi olmamalıdır. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün “Ad ve Soyadı Değişikliği” konulu, 11.12.2017 tarihli ve 137397 evrak sayılı Genelgesi (2017/3 no.lu Genelge) de benzer düzenlemeler içermektedir²⁸.

Diğer taraftan, kanunî temsile ilişkin olarak 2017/3 no.lu Genelge ile 2020/2 no.lu Genelge arasında farklılıklar bulunduğunu ifade etmek gerekir. 2017/3 no.lu Genelge döneminde TMK m. 408’de belirtilen ve ayırt etme gücüne sahip olup yaşlılığı, engelliliği, deneyimsizliği veya ağır hastalığı sebebiyle işlerini gerektiği gibi yönetemeyen kişilerin kendi istekleri üzerine verilen ve kesinleşmiş

²⁴ Büchler, “ZGB Art. 30”; Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 128; Dural - Ögüz, *Kişiler Hukuku*, 184; Erdoğan - Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 317.

²⁵ Dural - Ögüz, *Kişiler Hukuku*, 184.

²⁶ Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 128ff.

²⁷ Öztan, *Kişiler Hukuku*, 429; Erdoğan - Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 317; Büchler, “ZGB Art. 30,” N. 6.

²⁸ 2017/3 no.lu Genelge dönemindeki düzenlemeye yöneltilen benzer eleştiriler için bkz. Arif Barış Özbilen, “Mahkeme Kararına Dayanmayan Ad ve Soyadı Değişiklikleri (Nüfus Hizmetleri Kanunu Geçici Madde 8 Hükmüne Bir Bakış),” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 31/140 (2019), 209.

olan kısıtlama kararının bulunması halinde ad değişikliğine ilişkin dilekçelerinin kabul edilip işleme alınacağı, açıkça düzenlenmişti. 2020/2 no.lu Genelge ise bu kimselerin taleplerinin işleme alınabilmesini kanunî temsilcilerinin yazılı iznine bağlamıştır. 2017/3 no.lu Genelge döneminde dilekçeleri işleme alınacağı düzenlenen kısıtlılar bakımından, geçen sürede kanunî temsile dair herhangi bir kanun değişikliği olmadığı hâlde 2020/2 no.lu Genelge’de kanunî temsilcilerinin yazılı izninin aranmaya başlanmış olmasının hukukî bir gerekçesi bulunmamaktadır. Kaldı ki kanuna göre esas olan, kısıtlılık sebebi ne olursa olsun, ayırt etme gücüne sahip kimsenin kişiye sıkı sıkıya bağlı olan ad değişikliği talebinde bulunmayı tek başına gerçekleştirilebilmesidir²⁹. Ayrıca belirtilmelidir ki kısıtlama sebepleri bahsi geçen düzenlemelerde sayılanlarla sınırlı olmayıp örneğin, savurganlık sebebiyle kısıtlanan kimsenin durumuna yer verilmemiş olması da izaha muhtaçtır³⁰. Netice olarak ister genelgelerde sayılanlardan olsun ister başkaca bir sebeple kısıtlansın ayırt etme gücüne sahip kısıtlının başvurusunda bulunabilmesinin kanunî temsilcisinin yazılı iznine bağlı olmaması gerektiği, aksi yöndeki uygulamada hukuken isabet bulunmadığı kanaatindeyiz.

2. Tam Ehliyetsizler Bakımından

Tam ehliyetsizin adına ilişkin talepler bakımından ne 2017/3 no.lu Genelge’de ne de 2020/2 no.lu Genelge’de özel bir hüküm bulunmaktadır. Ad değişikliği talebi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak kullanımı niteliğinde olsa da doktrinde tam ehliyetsizin menfaatinin korunması amacıyla kanunî temsilcinin ad değişikliği talebinde bulunabileceği kabul edilmektedir³¹. Bu çözüm, mahkeme kararı aranmaksızın idarî yolla ad değişikliği ve düzeltilmesi bakımından da esas alınmalıdır³².

Tam ehliyetsizler bakımından idarî yolla ad değişikliği ve düzeltilmesi talebinde bulunma hakkının kime ait olduğu ayrıca incelenmelidir. Bilindiği üzere, TMK m. 336/I hükmüne göre evliliğin devamı süresince ana ve baba velâyeti birlikte kullanırlar. Velâyetin kapsamına dair TMK m. 339 hükmünde çocuğun adının konulması da yer almaktadır. TMK m. 339/V hükmünde çocuğun öz adının ana ve babası tarafından birlikte konulacağı öngörülmüştür. Ancak ana babadan birinin velâyet hakkına haiz olmaması durumunda velayet hakkına sahip olan ana veya baba çocuğun öz adını koyacaktır³³. Öz adın değiştirilmesi talebi de bu

²⁹ Özbilen, “Ad ve Soyadı Değişiklikleri,” 208.

³⁰ Özbilen, “Ad ve Soyadı Değişiklikleri,” 208.

³¹ Büchler, “ZGB Art. 30,” N. 6; Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 129; Dural - Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 184; Öztan, *Kişiler Hukuku*, 429; Erdoğan - Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 318.

³² Özbilen, “Ad ve Soyadı Değişiklikleri,” 210.

³³ Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 119ff.; Mustafa Dural vd., *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016), 347.

doğrultuda, kanunî temsilci tarafından gerçekleştirilecektir. Öte yandan Yargıtay, velisi tarafından çocuğun *Ruhiye* olan öz adının *Sude* olarak değiştirilmesi talebiyle mahkemeye yapılan başvuruda velâyete sahip olmayan babanın da davaya katılımının sağlanması gerektiğine hükmetmiştir³⁴.

Soyadı bakımından değerlendirildiğinde ise doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. *Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir*'e göre soyadı velâyet yetkisinin kapsamında olmayıp soybağına ilişkin olduğundan velâyet hakkı ana babadan birine aitse veli, tek başına soyadı değişikliği için mahkemeye başvuramaz³⁵. *Erdoğan* ise ayırt etme gücü bulunmayan küçüğün velâyeti ana babadan birine bırakılmışsa velâyet hakkını haiz olanın soyadının değişmesi için dava açabileceği görüşündedir³⁶.

Kanaatimizce hem öz ad hem de soyadı değişikliği talebinde bulunmak bakımından kanunî temsilci yetkili kabul edilmelidir. Zira tam ehliyetsizin adının değiştirilmesi ancak onun menfaatini korumaya yönelik olmalıdır ve tam ehliyetsizin menfaati öncelikle kanunî temsilcisine emanet edilmiştir. Burada vasinin yetkisinin ayrıca ele alınması gerekir. TMK m. 462 ve 463 hükümlerinde vasinin kimi iş ve işlemleri vesayet ve denetim makamlarının iznine tabi kılınmışsa da ad değişikliği konusunda böyle bir denetim öngörülmemiştir ki zaten kural ad değişikliğinin mahkemeden istenilmesidir. Ancak NHK geçici m. 8 ve geçici m. 11 hükümleri ile getirilen istisna kapsamında vasinin başvuru yetkisinin vesayet ve denetim makamlarının iznine tabi kılınması kanaatimizce isabetli olurdu. Zira

³⁴ “Hukuk Genel Kurulu’ndaki görüşme sırasında, işin esasına girilmeden önce, küçüğün babasının davaya katılımının gerek olup olmadığı, diğer bir deyişle taraf teşkilinde eksiklik olup olmadığı, ön sorun olarak incelenmiştir. (...)”

Diğer taraftan 4721 sayılı TMK’nun 339/son maddesi, çocuğun adını ana ve babası koyar, hükmünü taşımaktadır.

Somut olaya gelince; adı değiştirilmek istenilen küçüğün anne ve babasının boşandıkları, küçüğün velayetinin davacı anneye verildiği, annenin de tek başına eldeki davayı açtığı anlaşılmaktadır. Taraflar boşanmış ve velayet davacı anneye verilmiş olsa da; bu durum eldeki davada dava dışı olan küçüğün babasının gerçekte onun babası olması durumu değiştirmez. Kaldı ki, velayet şartlarında daha sonradan oluşabilecek değişiklik nedeniyle velayetin babaya verilmesi de ihtimal dahilindedir. Yukarıda da belirtildiği üzere çocuğun adını anne ve baba birlikte belirlediklerinden değiştirilmesi talebini de yasal şartların oluşması halinde mahkemeden birlikte istemeleri gerekir. Anne ve babanın bu taleplerini birlikte yapmamaları veya değişiklik üzerinde anlaşamamaları halinde birinin başvurusu üzerine değerinin davada taraf olarak katılımı sağlanmalıdır. Taraf teşkiline ilişkin bu husus dava şartı olup, kamu düzenine ilişkin olmakla davanın her aşamasında mahkemece re’sen dikkat edilmesi gereken bir olgudur.” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2010/18-643 K. 2010/648, 08.12.2010; Bahsi geçen kararda, çocuğun katılım hakkına riayet edilmemesi de eleştiri konusu yapılmış ancak bozma nedeni yapılmamıştır. Buradan karara konu çocuğun, ayırt etme gücüne sahip olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak sınırlı ehliyetsiz bakımından hem ana hem babanın katılımı aranıyor ise aynı tutumun tam ehliyetsiz bakımından da söz konusu olacağı aşîkârdır.

³⁵ Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 129.

³⁶ İhsan Erdoğan, “Şahsiyeti İncitici Soyadı Meselesi,” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6/1-2 (1998), 712.

temsil olunanın yerleşim yerini dahi değiştirirken vesayet makamının iznine ihtiyaç duyan (TMK m. 462/I-14) kanunî temsilcinin idareye yapacağı başvuruda böyle bir denetime tabi olmaması düşünülemez.

3. Ayırt Etme Gücüne Sahip Küçükler Bakımından

Her şeyden önce öz ad ve soyadı üzerinde yapılacak herhangi bir değişiklik kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılmasını gerektirdiğinden ayırt etme gücüne sahip küçük adına gerçekleştirilen ad³⁷ değişikliği talebi, talep kendisinden geliyorsa dinlenebilir³⁸. Bu hususta ana baba veya kanunî temsilcinin rızası aranmayacağı gibi³⁹, kanunî temsilcilerin bu talepte bulunmaları da mümkün değildir. Bununla birlikte uygulamada, küçükler adına kanunî temsilcilerinin öz ad ve soyadı düzeltilmesi ve değişikliği talebinde bulunmaları idarece kabul edilmektedir. E-devlet sistemindeki başvuru ekranında da kişilere on sekiz yaşından küçük çocukları adına başvuru yapabilme imkânı getirilmiştir⁴⁰.

E. ÇOCUĞUN SOYADININ ANA BABASINDAN AYRI OLARAK DEĞİŞTİRİLMESİ

Türk Medenî Kanunu m. 321 hükmünün amacı, ailenin soyadında yeknesaklığı tesis etmektir⁴¹. NHK'nın da hem geçici m. 8 hem de geçici m. 11 hükmünde *“Soyadı değiştirilen erkek ise kendisi ile birlikte varsa karısının ve müracaat tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilir. Soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir.”* düzenlemesi yer almıştır. Bu çerçevede, kocanın soyadını değiştirmesiyle karısı ve ergin olmayan çocuklarının soyadı da kendiliğinden değişir⁴². Çocuğun soyadını anadan alması durumunda ananın soyadını değiştirmesi bakımından da aynı kural geçerlidir. NHK m. 36/I-b hükmünde de mahkeme kararıyla gerçekleştirilecek soyadı değişikliğinde eşin ve ergin olmayan çocukların

³⁷ Çocuğun soyadını ana babasından bağımsız olarak değiştirmek üzere NHK geçici m. 8 ve geçici m. 11 hükümlerine başvurup başvuramayacağı ayrı bir mesele olup aşağıda ele alınacaktır.

³⁸ Ayırt etme gücüne sahip çocuğun ad değişikliği talebini kendisinin gerçekleştirebileceği yönündeki görüş için bkz. Özbilen, “Ad ve Soyadı Değişiklikleri,” 209.

³⁹ Evlât edinenin evlat edindiği küçüğe yeni bir öz ad verme hakkına ilişkin düzenlemenin (TMK m. 314/III) karşılığı olan İsviçre Medenî Kanunu (ZGB) Art. 267a/I hükmünde bu hakkın kullanımı çocuğun dinlenmesine hatta on iki yaşını doldurmuş çocuğun rızasının alınmasına bağlanmıştır. Böylece ayırt etme gücüne sahip çocuğun adı üzerindeki hakkı bakımından daha etkili bir korunma getirilmiştir.

⁴⁰ Nüfus ve Vatandaşlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “E-Devlet,” *İl / İlçe İdare Kurulu Kararı ile Ad veya Soyadı Düzeltilmesine İlişkin Başvuruların Alınması-Kişi Seçimi* (Erişim Ekim 20, 2022).

⁴¹ Özen, “Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması,” 193.

⁴² 2020/2 no.lu Genelge’de bu hususta *“Soyadını değiştiren erkek ise kendisi ile birlikte eş ve ergin olmayan çocuklarının, soyadını değiştiren kadın; evli değil ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocuklarının soyadları sistem tarafından değiştirilecektir. Adını değiştiren kişinin çocuklarının baba veya ana adı ergin olup olmadıklarına bakılmaksızın yine sistem tarafından değiştirilecektir. Bu nedenle il veya ilçe idare kurulunca bu durumdaki kişiler için ayrıca karar verilmesine gerek bulunmamaktadır.”* ifadelerine yer verilmiştir.

soyadının da değişeceği düzenlenmiştir. Diğer taraftan ergin çocuklar, kendi soy-larını sürdüreceğinden ana babalarının soyadı değişikliklerinden etkilenmezler⁴³. Bu çerçevede ergin olmayan çocuğun soyadının ergin oluncaya kadar nesebine uygun tutulması kanunkoyucu tarafından irade edilmiştir. Ancak kanaatimizce bu mutlak değildir. Çocuğun üstün yararı var ise mahkeme kararıyla ad değişikliği yoluyla çocuğun soyadı, ana babasından farklı hâle gelebilir⁴⁴. Ancak TMK m. 27/I çerçevesinde gerçekleştirilecek incelemede, çocuğun soyadının değiştirilmesini gerektiren haklı sebep ile çocuğun soybağı yoluyla aldığı soyadını taşıması kuralıyla amaçlanan menfaat her bir somut olayda ayrıca değerlendirilmelidir⁴⁵. Hâkim, karar verirken somut olayda çocuğun, ana babasından farklı bir soyadı almasını gerektirecek bir durum olup olmadığını da değerlendirmiş olacaktır.

Nüfus Hizmetleri Kanunu geçici m. 8 ve geçici m. 11 hükümleri çerçevesindeki ad değişikliği veya düzeltilmesi talepleri bakımından ise kanunkoyucu, bu hükümlerde sayılan nitelikteki adın değiştirilmesi için haklı sebebin var olduğunu peşinen kabul etmiş, değişiklik veya düzeltme talep edilen adın bu nitelikleri taşıyıp taşımadığını değerlendirmek konusunda idareye yetki tanımıştır. Diğer taraftan, idarenin somut olayda çocuğun nesebine uygun soyadını taşıması kuralından ayrılmayı gerektirecek derecede üstün yararını araştırma ve takdir etme olanağı ve yetkisi bulunmamaktadır. Bu itibarla, kanaatimizce, ayırt etme gücüne sahip küçüklerin NHK geçici m. 8 ve geçici m. 11 hükümlerinde düzenlenen yola soyadları bakımından da başvurmaları mümkün değildir⁴⁶. Çocuğun soyadının değiştirilmesi veya düzeltilmesi ancak mahkemeden talep edilebilir.

F. EVLİ KADININ SOYADINA DAİR TALEBİ

Türk Medeni Kanunu m. 187/I gereğince evli kadın, kocasının soyadını alır. Kadının kocasının soyadını değiştirme veya düzeltme talebinde bulunması mümkün olmayıp bu hususta takdir kocanın kendisine aittir. Ancak doktrinde koca-

⁴³ Özen, "Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması," 193; Ana ve babanın adlarının değişmesi, ergin evlatların nüfus kayıtlarının ana adı ve baba adı kısımları bakımından etki doğurur.

⁴⁴ Tuba Birinci Uzun, "Aile Soyadı Çıkmazı," *Ankara Barosu Dergisi* 4 (2016), 107; Erdoğan da çocuğun ayırt etme gücüne sahip olması hâlinde kanunî temsilcinin rızasına gerek bulunmaksızın soyadını değiştirmek üzere dava açabileceği kanaatindedir. Bkz. Erdoğan, "Soyadı Meselesi," 711ff; Dural ve Öğüz aksi kanaattedir. Yazarlara göre ister velâyet ister vesayet altında olsun, babasının soyadını veya evlilik dışı doğup da anasının soyadını kullanmak zorunda olan çocuk ergin oluncaya kadar soyadını değiştiremez. Bkz. Dural - Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 184; Çocuğun soyadının değiştirilmesine ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Esra Dursun, "Örnek Bir Karar Çerçevesinde Çocuğun Soyadının Değiştirilmesi Bakımından Yargıtay'ın Tutumunun Eleştirisi," *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 28/1 (2022), 577ff.

⁴⁵ Çocuğun üstün menfaatini tespit etmek için her bir somut olayın ayrı ayrı değerlendirilmesi, 'otomatik değerlendirmelerden' kaçınılması gerekir. Bkz. Dursun, "Çocuğun Soyadının Değiştirilmesi," 581.

⁴⁶ Aksi görüşteki Özbilen, çocuğun gülünç veya iğrenç soyadını değiştirmek üzere NHK geçici m. 8 ile öngörülen yola başvurabileceğini ifade etmektedir. Söz konusu görüş için bkz. Özbilen, "Ad ve Soyadı Değişiklikleri," 209ff.

nın, haklı sebebin varlığına rağmen soyadını değiştirme talebinde bulunmaktan kaçınması ve hâlihazırdaki soyadının kullanılmasının evli kadın ve çocukların kişiliğine ağır zarar vermesi hâlinde TMK m. 2 hükmünden yararlanılarak bu kimselerin taleplerinin dinleneceği ileri sürülmektedir⁴⁷. Haklı sebebin varlığı hâlinde mahkeme kararıyla soyadının değişmesine dair bu görüşe iştirak etsek de kanaatimizce benzer bir çözümün adın idarî yoldan düzeltilmesine veya değiştirilmesine uygulanmasına imkân yoktur. Zira bu yolda, kadının soyadını değiştirmek bakımından haklı sayılan sebebin, kocasından yahut çocuklarından ayrı bir soyadını kullanmasını da haklı kılıp kılmadığını idarenin araştırma ve takdir etme olanağı ve yetkisi bulunmamaktadır.

Diğer taraftan kadın evli dahi olsa kendi baba veya anasından aldığı soyadının düzeltilmesini veya değiştirilmesini isteyebilir. Kanaatimizce, bunun için söz konusu soyadını hâlihazırda kullanıyor olması da şart değildir. Zira her an kadının bu soyadını, kocasının soyadının önünde kullanmaya hakkı olduğu gibi boşanma hâlinde de kadın bu soyadını kullanacaktır.

G. BOŞANDIĞI KOCASININ SOYADINI KULLANAN KADININ DURUMU

Türk Medeni Kanunu m. 173/II kadına belirli koşullar altında boşandığı kocasının soyadını kullanabilme olanağı tanımaktadır. Boşandığı kocasının soyadını kullanmakta olan kadının söz konusu soyadını kullanmasının temelinde bu soyadıyla tanınıyor olmak gibi bir menfaatinin korunması yatmaktadır. Fakat kadının hâlen bu soyadını kullanıyor olması, boşandığı kocasıyla bağlantısının sürdüğü anlamına gelmez. Hatta kadının daha sonra yeniden evlenmesi hâlinde yeni kocasının soyadının önünde eski kocasının soyadını kullanması dahi mümkündür⁴⁸. Dolayısıyla boşandığı kocasının soyadının değiştirilmesi ve düzeltilmesinden kanaatimizce kadın etkilenmez.

Ele alınması gereken bir diğer sorun ise boşandığı kocasının kullanmaya devam ettiği soyadındaki imlâ hatasının giderilmesini talep etmeye kadının yetkili olup olmadığıdır. Kanaatimizce kadına, buna menfaati olduğu ve bu değişikliğin boşandığı kocasının soyadını kullanmaktaki menfaatine hâlel getirmediği ölçüde eski kocadan bağımsız olarak izin verilmesi gerekir. Elbette ki değişiklik kadının soyadıyla sınırlı kalacak ve eski koca bu durumdan etkilenmeyecektir. Diğer taraftan kadının, eski kocasından aldığı soyadının değiştirilmesini isteme hakkı kanaatimizce basit imlâ düzeltmeleri ile sınırlı olup soyadının gülünç olması gibi bir sebeple tamamen değiştirilmesi bu kapsamda değildir. Kadının eski kocasının soyadı yerine yeni bir soyadı seçme olanağı bulunmamaktadır. Kadın ancak söz konusu soyadını kullanmayı bırakabilir.

⁴⁷ Erdoğan - Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 318; Erdoğan, "Soyadı Meselesi," 711.

⁴⁸ Detaylı bilgi için bkz. Dural - Ögüz, *Kişiler Hukuku*, 177.

H. ERGİN ALTSOY İLE BİRLİKTE BAŞVURU OLANAĞI

Ergin çocuklar, soyadlarını babalarıyla, soyadlarını analarından almışlarsa analarıyla, birlikte değiştirmek böylece ana babalarıyla aralarında soyadı farkının olmasını engellemek isteyebilirler. Elbette ki ergin çocuklar, kendi başına, babasının talebiyle paralel biçimde bir talepte bulunabilir. Ancak bunlar ayrı ayrı değerlendirilmeye alınacağından idarenin söz konusu taleplere farklı cevaplar verme ihtimâli her zaman söz konusudur.

Esasen ana veya baba ile ergin altsoyun aynı doğrultudaki taleplerinden birinin idarece kabul edilip diğerinin reddedilmesi hukuka uygun düşmez. Bu sonuç, yargı yoluyla düzeltilebilir. Ancak gereksiz bir yargı yükü doğurmamak ve doğabilecek ihtilafları önceden önleyebilmek adına, ikincil mevzuatla, altsoy-üstsoyun birlikte başvuruda bulunmasına olanak tanınarak söz konusu taleplerin birlikte değerlendirmeye alınmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz.

III. YARGI DENETİMİ

A. HUKUK MAHKEMELERİNİN GÖREVİ ALANINA GİREN DENETİM

Türk Medeni Kanunu m. 27/IV hükmüne göre ad değiştirilmesinden zarar gören kimse, bunu öğrendiği günden başlayarak bir yıl içinde değiştirme kararının kaldırılmasını dava edebilir. İtiraz, adını değiştiren kimseye yöneltilir⁴⁹. İspat yükü, davacıdadır⁵⁰.

Ad değişikliğine itiraz davası, esasen TMK m. 27/I'de düzenlenen haklı sebebin varlığı ve hâkimin kararıyla ad değişikliği neticesinde zarar gören kimsenin dava hakkına yöneliktir. Ancak kanaatimizce NHK geçici m. 8 ve geçici m. 11 hükümleri çerçevesindeki ad düzeltilmesinden zarar gören kimseler bakımından da bu hüküm kıyasen uygulanabilir.

B. İDARÎ YARGININ GÖREV ALANINA GİREN DENETİM

Nüfus Hizmetleri Kanunu geçici m. 8 ve geçici m. 11, il ve ilçe idare kurullarının vereceği kararı kesin saymıştır. Belirtilmelidir ki bu kesinlik, adlî bir kesinlik değil yalnızca idarî bir kesinliktir. Yani bu kararlar aleyhine bir vesayet makamına yahut hiyerarşik üste itiraz etme olanağı tanınmamıştır. Ancak Anayasa⁵¹ m. 125 idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğunu hükme bağlamıştır.

⁴⁹ Öztan, *Kişiler Hukuku*, 435.

⁵⁰ Öztan, *Kişiler Hukuku*, 436.

⁵¹ TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI, Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 18/10/1982, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi ve Sayısı: 9/11/1982-17863 (Mükerrer).

Ad değişikliği veya düzeltilmesi başvurusu idarece reddedilen kişiler, idarenin bu kararı aleyhine tebliğ tarihinden itibaren altmış gün içerisinde idare mahkemesinde iptal davası açabilirler (İYUK⁵² m. 2, 3, 7). Kanaatimizce, haklı sebebe dayanarak asliye hukuk mahkemesinden ad değişikliği talep edebilecek kimsenin bu uyuşmazlığı idarî yargıya taşınması imkânı verilmek yerine özel bir düzenlemeyle idarenin talebin reddi yönündeki işlemlerine karşı yargı yolu bakımından TMK m. 27 hükümlerinin uygulanacağını hükme bağlamak yerinde olurdu.

Karşılaşılabilecek bir diğer sorun ise idarenin, NHK geçici m. 8 ve geçici m. 11 hükümlerine aykırı olan ancak TMK m. 27/IV anlamında bir başkasına zarar verecek nitelikte olmayan bir ad değişikliği yapması hâlidir. Örneğin, imlâ hatası bulunmayan, gülünç, iğrenç, ahlâk ve edep kurallarına aykırı nitelikte olmayan ya da kişiyi toplum nezdinde zor duruma sokmayan bir öz ad veya soyadın değiştirilmesi talebinin idarece kabul edilmesi hâlinde, öz adını değiştiren çocuğuna o öz adı koyan ana baba⁵³ veya soyadını değiştiren babanın ergin evladı bu idarî işlemin iptalini isteyebilecek midir? Kanaatimizce, bu durum İYUK m. 2/I-a anlamında menfaat ihlâli koşulunu sağlayacağından ana veya babanın bu davanın açabilmesinin önünde ehliyet yönünden bir engel bulunmamaktadır. Söz konusu örnekte hâkim kararı olmadan nüfus kütüğünde ismi değiştiren idarenin işlemi, kanaatimizce şekil ve sebep yönünden hukuka aykırı olacağından işlemin iptali gerekir.

Öte yandan ad değişikliği veya düzeltilmesi işlemini nüfus idaresi gerçekleştirdiğinden bu işleme karşı ne Nüfus Genel Müdürlüğü ne de nüfus müdürlükleri iptal davası açabilir. Kaldı ki bu kurumlar, söz konusu davanın davalısıdır.

SONUÇ

Ad, kişiliğin özel olarak korunan bir parçasıdır. Öz ad ve soyadından ibaret adın, herkes tarafından taşınması zorunludur. Ad, kural olarak değiştirilemez. Ancak kanunkoyucu haklı bir sebebin varlığı hâlinde mahkeme kararıyla adın değiştirilmesine müsaade etmiştir. Bunun yanında NHK geçici m. 8 ve geçici m.

⁵² İDARİ YARGILAMA USULÜ KANUNU, Kanun Numarası: 2577, Kabul Tarihi: 6/1/1982, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi ve Sayısı: 20/1/1982-17580.

⁵³ Evlilik birliği içerisinde doğan çocuğun adının velayet hakkına sahip olan ana ve baba tarafından konulacağına ilişkin TMK m. 339/V hükmünün düzenleniş yeri ve tarzı ad koyma hakkının velayete bağlı olduğunu göstermektedir. Eğer ana veya babadan biri ayırt etme gücüne sahip değilse, ölmüşse ya da velayeti haiz değilse adı velayete sahip olan ebeveyn koyar. Eğer her ikisi de ölmüş ya da velayeti haiz değilse ise çocuğun adını vasi koyar (TMK m. 445/II). Evlilik dışı doğan çocuk bakımından ise velayet annede olacağından çocuğun adını anne koyar ancak anne ölmüş veya velayeti kaybetmiş ise çocuğun adını vasi atanmışsa vasi, velayet babaya bırakılmışsa baba koyar. Ana babası bilinmeyen, bulunmuş çocukların ya da zihinsel engelli kimselerin adını NHK m. 19 çerçevesinde nüfus memuru koyar. Bkz. Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 119-121. Evlat edinmede evlat edinen TMK m. 314/III çerçevesinde dilerse çocuğa yeni bir öz ad koyabilir. Bkz. Ayan - Ayan, *Kişiler Hukuku*, 143.

11 hükümleri yoluyla idarî yolla, mahkeme kararına gerek duyulmaksızın, ad değişikliği ve düzeltilmesine imkân tanınmıştır. Söz konusu düzenlemeler, yargının yükünü hafifletmek ve ad konusundaki mağduriyetleri hızlı bir biçimde gidermek amacına matuftur. Esasen doğru düzenlenmesi ve işlemesi kaydıyla mahkeme kararı aranmaksızın idarî yolla ad değişikliği ve düzeltilmesinin kalıcı hâle gelmesi tartışılmaya değer bir husustur. Nitekim bu usul NHK’da geçici maddelerle düzenlenmiş olmasına rağmen önemli bir süredir yürürlüktedir. Hatta NHK geçici m. 11 hükmünün yürürlüğü Cumhurbaşkanı kararıyla üç yıl daha uzatılabilecektir. Diğer taraftan mevcut düzenlemelerin içeriği ve uygulamasında medenî hukuk açısından üzerinde durulması gereken hususlar söz konusudur. Metin içerisinde çözüm aradığımız münferit problemlerin bu bağlamda göz önünde bulunmasının, mahkeme kararı aranmaksızın, idarî yolla ad değişikliği ve düzeltilmesi kurumuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akipek, Jale - Akıntürk, Turgut. *Türk Medenî Hukuku: Birinci Cilt - İkinci Cüz Şahsın Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2. Basım, 1996.
- Akipek, Jale vd., *Kişiler Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 14. Basım 2018.
- Ayan, Mehmet - Ayan, Nurşen. *Kişiler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 8. Basım, 2016.
- Birinci Uzun, Tuba. "Aile Soyadı Çıkmazı." *Ankara Barosu Dergisi* 4 (2016), 97-138.
- Büchler, Andrea. "Art. 29." *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch OFK - Orell Füssli Kommentar*. ed. Jolanta Kren Kostkiewicz et al. 173-175. Zürich: Orell Füssli Verlag AG, 4. Auflage, 2021.
- Büchler, Andrea. "Art. 30." *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch OFK - Orell Füssli Kommentar*. ed. Jolanta Kren Kostkiewicz et al. 176-178. Zürich: Orell Füssli Verlag AG, 4. Auflage, 2021.
- Çoban, Vedat vd. "İnsanların Ad-Soyad Değiştirme ve Düzeltme Gerekçelerinin Analizi." *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31/1 (2021), 405-417.
- Demirbaş, Ali. "Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda Yapılan Son Değişiklikler." *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14/179-180 (2019), 1435-1461.
- Dural, Mustafa vd. *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 12. Basım, 2016.
- Dural, Mustafa - Ögüz, Tufan. *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 8. Basım, 2022.
- Dursun, Esra. "Örnek Bir Karar Çerçevesinde Çocuğun Soyadının Değiştirilmesi Bakımından Yargıtay'ın Tutumunun Eleştirisi." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 28/1 (2022), 575-601.
- Erdoğan, İhsan. "Şahsiyeti İncitici Soyadı Meselesi." *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6/1-2 (1998), 705-712.
- Erdoğan, İhsan - Keskin, A. Dilşad. *Türk Medeni Hukuku (Başlangıç Hükümleri - Kişiler Hukuku)*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2. Basım, 2020.
- Hatemi, Hüseyin. *Kişiler Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 6. Basım, 2017.
- Oğuzman, M. Kemal vd. *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 16. Basım, 2016.
- Özbilen, Arif Barış. "Mahkeme Kararına Dayanmayan Ad ve Soyadı Değişiklikleri (Nüfus Hizmetleri Kanunu Geçici Madde 8 Hükmüne Bir Bakış)." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 31/140 (2019), 193-220.
- Özdemir, Hayrunnisa. "Türk ve İsviçre Medeni Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57/3 (2008), 561-598.
- Özen, Burak. "Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 16/3-4 (2010), 171-194.

- Özta, Bilge. *Kişiler Hukuku: Gerçek Kişiler*. Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları, 11. Basım, 2021.
- Rierner, Hans Michael. *Personenrecht Des ZGB*. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2. Auflage, 2002.
- Serozan, Rona. *Medeni Hukuk: Genel Bölüm/Kişiler Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 8. Basım, 2018.
- Zeytin, Zafer - Ergün, Ömer. *Türk Medeni Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Basım, 2020.